

POSTANOWIENIE

Dnia 17 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. Ś.

przeciwko Stowarzyszeniu [...] w W.

o przywrócenie do pracy, wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy i
odszkodowanie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 kwietnia 2019 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego w P.

z dnia 31 października 2018 r., sygn. akt VII Pa [...], VII WSC(P) [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. postanowieniem z dnia 31 października 2018 r. odrzucił skargę kasacyjną wniesioną przez powoda M. Ś. od wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 26 marca 2018 r.

Uzasadniając to rozstrzygnięcie, Sąd Okręgowy przypomniał, że wyrokiem z dnia 26 marca 2018 r. uchylił zaskarżony przez powoda apelacją wyrok Sądu Rejonowego w P., w zakresie roszczenia uzupełniającego o odszkodowanie dochodzone na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego, zniósł w tym zakresie postępowanie i sprawę przekazał do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P.

jako rzeczowo i miejscowo właściwemu, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania związanych z tym roszczeniem za obie instancje, a nadto oddalił apelację w pozostałym zakresie.

Powód wniósł od tego wyroku skargę kasacyjną, oznaczając w niej wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 971.229 zł. Skarga zawierała też wniosek o zwolnienie powoda od kosztów sądowych w całości.

Sąd Okręgowy w P. postanowieniem z dnia 6 września 2018 r. zwolnił powoda od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej ponad kwotę 10.000 zł i oddalił jego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych w pozostałym zakresie. Doręczając odpis postanowienia z dnia 6 września 2018 r. pełnomocnikowi powoda, Sąd ten wezwał go jednocześnie do uzupełnienia braku opłaty sądowej od skargi kasacyjnej w kwocie 10.000 zł w terminie 7 dni pod rygorem odrzucenia skargi. Z informacji pozyskanej z Oddziału Finansowego Sądu Okręgowego w P. wynikało jednak, że w okresie od dnia 1 września 2018 r. do dnia 16 października 2018 r. na konto dochodów budżetowych nie wpłynęła opłata sądowa w kwocie 10.000 zł od skargi kasacyjnej powoda.

Sąd Okręgowy wyjaśnił w związku z tym, że sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym skargę kasacyjną wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 k.p.c., nieopłaconą oraz skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną (art. 398⁶ § 2 k.p.c.). Zważywszy zaś, że od skargi kasacyjnej powoda nie uiszczono wymaganej opłaty sądowej, skarga ta na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. podlegała odrzuceniu.

Powód M. Ś. wniósł do Sądu Najwyższego zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w P. z dnia 31 października 2018 r., zaskarżając to postanowienie w całości i zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 102 u.k.s.c., przez jego niewłaściwe zastosowanie i odrzucenie skargi kasacyjnej z uwagi na brak fiskalny, podczas gdy podniesione w zawartym w skardze kasacyjnej wniosku o zwolnienie od kosztów postępowania kasacyjnego okoliczności w sposób oczywisty świadczyły o tym, że sytuacja finansowa, a także osobista i zdrowotna skarżącego nie pozwala

nawet na częściowe pokrycie kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie oraz swojej rodziny, a zatem winien on zostać zwolniony od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych w całości, a skardze kasacyjnej winien zostać nadany dalszy bieg;

2. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 102 u.k.s.c., przez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że skarżący jest w stanie ponieść koszty sądowe w części - w kwocie 10.000 zł opłaty od skargi kasacyjnej w sytuacji, gdy okoliczności przedmiotowej sprawy jednoznacznie wskazują, iż sytuacja finansowa, majątkowa oraz osobista i życiowa skarżącego nie pozwala nawet na częściowe pokrycie kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie oraz swojej rodziny;

3. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 233 § 1 k.p.c., przez sprzeczność istotnych ustaleń faktycznych Sądu stanowiących podstawę zaskarżonego postanowienia z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego i błędne, sprzeczne z zasadami swobodnej oceny dowodów i doświadczenia życiowego, przyjęcie, że skarżący jest w stanie uiścić kwotę 10.000 zł tytułem opłaty od skargi kasacyjnej.

Równocześnie powód, na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., wniósł o zbadanie przez Sąd Najwyższy zasadności postanowienia Sądu Okręgowego w P. z dnia 6 września 2018 r. w przedmiocie zwolnienia go od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej ponad kwotę 10.000 zł i oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w pozostałym zakresie.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty i wnioski, żalący się wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, a także o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpatrywane w niniejszym postępowaniu zażalenie okazało się uzasadnione. Rozpoznanie zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o

odrzućeniu skargi kasacyjnej z powodu nieuiszczenia opłaty sądowej obejmuje także, na wniosek strony, kontrolę postanowienia tego sądu o oddaleniu wniosku o zwolnienie strony od kosztów sądowych, w szczególności opłaty (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 listopada 2015 r., IV CZ 57/15, LEX nr 1962546). Postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych - jako niekończące postępowania w sprawie - nie jest bowiem zaskarżalne zażaleniem (art. 394¹ § 2 k.p.c.). Nie wchodzi w zakres tej kontroli merytoryczne rozpoznanie przez Sąd Najwyższy wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych.

W zażaleniu żalący się wniósł (na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.) o skontrolowanie przez Sąd Najwyższy niezaskarżalnego zażaleniem postanowienia Sądu drugiej instancji zwalniającego go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym ponad kwotę 10.000 zł i oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów w pozostałym zakresie. Skontrolowanie tego postanowienia jest jednak niemożliwe, ponieważ postanowienie Sądu Okręgowego w P. z dnia 6 września 2018 r. (zwalniające żalącego się od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym ponad kwotę 10.000 zł i oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów w pozostałym zakresie) nie zostało uzasadnione, natomiast w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego w P. z dnia 31 października 2018 r. (o odrzuceniu skargi kasacyjnej) nie znalazły się jakiegokolwiek ustalenia i rozważania co do sytuacji majątkowej żalącego się, w szczególności co do podnoszonych przez niego we wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (zawartym w skardze kasacyjnej) okoliczności dotyczących jego obecnej sytuacji majątkowej i finansowej. Sąd ten poprzestał bowiem na – skądinąd słusznym – stwierdzeniu, że nieuiszczenie opłaty w terminie przewidzianym w art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych stanowi podstawę odrzucenia skargi kasacyjnej z mocy art. 398⁶ § 3 k.p.c.

Zgodnie z art. 102 ust. 1 i 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, strona domagająca się zwolnienia od kosztów sądowych zobowiązana jest do wykazania w złożonym oświadczeniu, że wniesienie wymaganej opłaty spowodowałoby uszczerbek w koniecznym utrzymaniu siebie i rodziny.

Okoliczności te wymagają zbadania (ustalenia i oceny) przez Sąd Okręgowy i dania wyrazu tej ocenie w uzasadnieniu postanowienia podlegającego kontroli Sądu Najwyższego. W zakres kontroli sprawowanej przez Sąd Najwyższy nie wchodzi bowiem merytoryczne rozpoznanie wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych, a jedynie kontrola, czy odmowa zwolnienia od kosztów sądowych była uzasadniona. Uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej nie oznacza zatem, że zdaniem Sądu Najwyższego skardze tej powinien być nadany bieg, mimo nieuiszczenia należnej od niej opłaty, a jedynie, że Sąd Okręgowy - przed odrzuceniem skargi - powinien był dać wyraz ocenie stanu majątkowego skarżącego, w szczególności przesłanek zwolnienia go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, wynikających z art. 102 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w kontekście podnoszonych przez skarżącego okoliczności dotyczących jego sytuacji majątkowej, czego wszakże nie uczynił. Brak uzasadnienia postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych uniemożliwił natomiast Sądowi Najwyższemu kontrolę w ramach postępowania zażaleniowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 18 września 2014 r., V CZ 58/14, LEX nr 1514774; z dnia 29 sierpnia 2017 r., I UZ 22/17, LEX nr 2389594; z dnia 10 maja 2018 r., I PZ 4/18, OSNP 2019 nr 2, poz. 17).

Sąd Najwyższy ma świadomość, że oddalenie przez sąd drugiej instancji wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych nie jest orzeczeniem zaskarżalnym zażaleniem do Sądu Najwyższego. Skoro jednak orzeczenie to może podlegać kontroli w razie wniesienia zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej z powodu nieuiszczenia przez stronę skarżącą opłaty od skargi (w związku z odmową przyznania jej zwolnienia od kosztów sądowych), to powinno być uzasadnione, chociaż nie jest zaskarżalne. Wiele sądów drugiej instancji uzasadnia zresztą swoje postanowienia oddalające wniosek strony o zwolnienie od kosztów sądowych właśnie z tej przyczyny - z powodu podlegania takiego orzeczenia kontroli w ramach postępowania zażaleniowego.

Z tych względów Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. Oznacza to przekazanie do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu kwestii spełnienia przez skarżącego

wymagań formalnych (fiskalnych) skargi kasacyjnej, zwłaszcza przedstawienia pisemnych motywów odmowy zwolnienia go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym.